

obywateli i są wyznacznikiem jego działalności. Wyznaczają one również standard wyboru indywidualnej drogi życia w ramach określonego społeczeństwa. Również różnicują one dążenia ludzi. Unia Europejska orientuje się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równowagi państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne dla państw członkowskich w społeczeństwie urzeczywistniającym pluralizm, niedyskryminację, tolerancję, sprawiedliwość, solidarność oraz równość kobiet i mężczyzn. Unia Europejska orientuje się na społeczną gospodarkę rynkową i wysoką konkurencyjność, zmierzającą do pełnego zatrudnienia i postępu społecznego oraz wysoki poziom ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego. Wspiera postęp naukowo-techniczny, zwalcza wyłączenie społeczeństwa i dyskryminację oraz wypiera sprawiedliwość i ochronę socjalną.

Prezentację problemu poznawczego kończy *Zakończenie*, w którym refleksyjnie wskazuje się, że europejski model socjalny sytuuje go między liberalizmem a socjaldemokracją. Integralną część pracy stanowi *Bibliografia*, w której wskazuje się najbardziej nośne studia i materiały, odbijające istotę prezentowanych kwestii poznawczych:

W refleksji uogólniającej należy stwierdzić że:

1. prezentowana książka jest wielce starannym opracowaniem wiedzy o współczesnej polityce społecznej;

2. określa się w niej istotę europejskiego modelu socjalnego w rzeczywistości funkcjonowania Unii Europejskiej;

3. wyraźnie definiuje się w niej powołanie naukowe i kulturowe, w wymiarze praktyki politycznej, polskiej polityki społecznej;

4. czytelnie określa się rzeczywistość instytucjonalną polityki społecznej w rzeczywistości globalizacji życia kulturowego;

5. politykę społeczną oraz europejski model socjalny sytuuje się w długim horyzoncie dziejowym, w historii myśli społeczno-politycznej, i w ramach europejskiej kultury politycznej.

Andrzej Chodubski

Umiejędzynarodowienie polskiej polityki społecznej – aspekty globalne i europejskie, red. Katarzyna Głąbicka i Michał Kubiak, Polskie Towarzystwo Polityki Społecznej, Gdańsk 2012, ss. 379.

W rozpoznawaniu i definiowaniu współczesnego świata uwagę badaczy, intelektualistów, jak i międzynarodowej opinii publicznej przykuwają problemy urzeczywistniania wyzwań polityki społecznej. Szczególną nośność zdobywają one w rzeczywistości zachodzenia współcześnie procesów globalizacji świata oraz budowy zintegrowanego europejskiego ładu kulturowo-cywilizacyjnego. Z zadowoleniem należy w tej sytuacji przyjąć zorganizowanie konferencji naukowej w dn. 20–21 maja 2013 r. przez środowisko polityków społecznych oraz przedstawicieli pokrewnych dyscyplin naukowych, zwłaszcza z zakresu nauk humanistycznych i społecznych na Uniwersytecie Gdańskim. Na konferencję przygotowano 23 referaty, które opublikowano jako podstawę do dyskursu o międzynarodowych ramach polityki społecznej, a zwłaszcza w celu ukazania oblicza współczesnej polskiej polityki społecznej.

W *Przedmowie* do publikacji podkreśla się, że Polska zajmuje ważne miejsce we współwzrośnięciu międzynarodowej polityki społecznej. Już w 1919 r., zaraz po odzyskaniu niepodległości w 1918 r., była jednym z sześciu państw założycielskich Międzynarodowej Organizacji Pracy. W okresie międzywojennym zaangażowała się również w działalność Ligi Narodów. Po II wojnie światowej w 1945 r. została państwem członkowskim Organizacji Narodów Zjednoczonych, a następnie zaangażowała się w tworzenie jej agend wyspecjalizowanych (m.in. UNICEF, UNESCO, Bank Światowy, MFW). Od 1997 r. aktywnie uczestniczy w kreowaniu europejskiej polityki społecznej dzięki uzyskaniu członkostwa w Radzie Europy oraz od 2004 r. w Unii Europejskiej.

Zaprezentowane referaty to: 1. Polityka społeczna w rzeczywistości współczesnych przemian cywilizacyjnych; 2. Państwo socjalne wobec procesów europeizacji i globalizacji; 3. Globalne aspekty polityki społecznej; 4. Globalizacja a nierówności społeczne i ekonomiczne; 5. Analiza czynników wpływających na rozwój

globalnego rynku pracy – egzemplifikacja polskiego rynku pracy; 6. Współczesne kwestie edukacyjne w polityce wybranych globalnych organizacji międzynarodowych; 7. Wpływ Procesu Bolońskiego na zmiany w szkolnictwie wyższym; 8. Ogólnonarodowe rozwiązania w zakresie polityki rodzinnej na przykładzie wybranych krajów – rekomendacja dla Polski; 9. Aktywne starzenie się – istotny cel publicznej polityki społecznej w XXI wieku. Zarys problematyki z perspektywy rynku pracy; 10. Wpływ modernizacji na przemiany więzi sąsiedzkich; 11. Regionalna polityka społeczna wobec wyzwań globalizacji – przykład województwa świętokrzyskiego; 12. Europeizacja polskiej polityki społecznej na tle reorganizacji *welfare state*, w dobie ograniczenia funkcji socjalnych państwa w Europie; 14. Zmiany społeczne z perspektywy członkostwa Polski w Unii Europejskiej; 15. Polityka społeczna jako przedmiot europeizacji „top-down”; 16. Wpływ różnic kulturowych na negocjacje i mediacje w dialogu społecznym – perspektywa europejska; 17. Rynek pracy w Unii Europejskiej – otwarty czy zamknięty; 18. Imigranci w Holandii a kwestia adaptacyjna; 19. Polityka rodzinna w hasłach programowych relewantnych partii politycznych Republiki Federalnej Niemiec; 20. Europeizacja instytucjonalnej pomocy dla dzieci w Polsce; 21. Potencjalny niż demograficzny w Polsce na tle trendów w Unii Europejskiej; 22. Ekonomia społeczna w polityce Unii Europejskiej oraz w wybranych państwach członkowskich; 23. Narodziny i rozprzestrzenianie się prekariatu w Europie.

W prezentacji problemu poznawczego wskazuje się, że istotne ogniwa współczesnych przemian cywilizacyjnych zawierają się w: 1. odchodzeniu od budowy społeczeństwa przemysłowego do modelu informacyjnego. W procesie tym ważne wyzwanie wiąże się z kształtowaniem „społeczeństwa wiedzy”, co urzeczywistnia się przez kształcenie ustawiczne, nastawione na innowacyjność, interdyscyplinarność, uznaje się, że wiedza i związana z nią informacja stają się główną siłą rozwoju cywilizacyjnego. 2. Odchodzeniu od wzorów prowadzenia gospodarki narodowej na rzecz powiązań światowych, umacnianie podmiotów gospodarczych ponadnarodowych, korporacyjnych. Następuje przy tym

uniezależnianie się od ograniczeń narzuconych przez państwo, ujawnia się wolność prowadzenia działalności gospodarczej, a tworzone są regulacje prawnomiędzynarodowe. 3. Wzroście znaczenia usług. 4. Zmianie charakteru pracy zawodowej. 5. Następuje osłabienie pozycji instytucji państwa na rzecz umocnienia siły kulturowej zindywidualizowanego społeczeństwa, a w tym jego siły politycznej. 6. Kształtuje się nowa tożsamość społeczeństw, wyrastająca z globalnej przynależności do społeczności światowej, anonimowości życia społecznego, dehumanizacji relacji międzyludzkich. W identyfikacji społeczno-politycznej ujawnia się tymczasowość, zmienność wyborów i opcji. Istotne jej elementy stanowią synkretyzm, homogenizacja kulturowa. 7. Uznaje się nadrzędność praw człowieka wobec ustawodawstwa państwowego oraz moralności społecznej. Następuje zacieranie się granic między tradycyjnymi wartościami a znakami komercyjnymi, rynkowymi w życiu społecznym; miejsce etyki zastępuje estetyka, moralności – skuteczność; zacierają się granice między rzeczywistością a scenografią i spektaklem. Ujawnia się nietrwałość usytuowania jednostki w pracy zawodowej, wspólnocie kulturowej. Umacnianie siły prawa powoduje jednocześnie barbaryzację stosunków społecznych. Szczególne znaki w nowej tożsamości stanowią: umasowienie, komercjalizacja, marketyzacja, makdonaldyzacja, informatyzacja. 8. Umacnia się indywidualizm; kształtuje się model jednostki partycypatywnej, „natychemiastowca”, „x” tj. człowieka orientującego się na: a) natychmiastowe zaspakajanie potrzeb, zwłaszcza socjalno-bytowych; b) technizowanie; c) nieprzywiązywanie istotnej wagi do ponoszenia odpowiedzialności za swe wybory, opcje ideowe. 9. Migracje ludności, które postrzega się w kategoriach wartości cywilizacyjnych. 10. Przywiązywanie uwagi do uzyskiwania bezpieczeństwa, w tym wartości społecznych: godności człowieka, wolności, równości, egalitaryzmu, solidarności, sprawiedliwości, subsydiarności, wspólnotowości, własności. Zauważa się, że polityka społeczna w rzeczywistości współczesnych przemian cywilizacyjnych nie jest priorytetem dla podmiotów politycznych kształtujących nową rzeczywistość międzynarodową.

Zauważa się, że pogłębiająca się nierówność i ubóstwo w skali współczesnego świata wymagają szczegółowej aktywności wszystkich, ale przede wszystkim jednak najbardziej rozwiniętych państw kapitalistycznych oraz instytucji międzynarodowych. Zmiana w tej sferze życia może być urzeczywistniana przez państwa poprzez: zobowiązanie do wyeliminowania ubóstwa, dopuszczenie ubogich do głosu, wykorzystanie nauki w skali globalnej (s. 47).

W analizie globalnych aspektów polityki społecznej wskazuje się, że nie ma w Polsce świadomości nie tylko globalnych problemów społecznych, ale również sposobu podejścia do nich. Polska jest w stanie wysłać misje wojskowe po świecie, ale misje socjalne pozostają jedynie domeną prywatnych osób wrażliwych na wiedzę (s. 51).

Z punktu widzenia Unii Europejskiej przyszłość polityki społecznej powinna być zorientowana na: a) poprawę warunków życia, pracy i edukacji; b) zabezpieczenie społeczne; c) zatrudnienie i wykształcenie.

Zauważa się, że dynamika zmian zachodzących na rynku pracy warunkuje potrzebę wprowadzenia rozwiązań o charakterze systemowym, które pozwolą na zbudowanie sprawnego aparatu, zdolnego do efektywnego wypełniania powierzonych mu zadań. Współczesny świat dotknięty jest przez złożone problemy edukacyjne. Z jednej strony ujawniają się stare problemy, takie jak: analfabetyzm, niski poziom wykształcenia, niepowodzenia szkolne; z drugiej zaś, istnieją nowe kwestie edukacyjne m.in. analfabetyzm wtórny i funkcjonalny, brak możliwości zatrudnienia na rynku pracy przez osoby młode, nawet z wykształceniem wyższym. W celu przeciwdziałania ujawniającym się zjawiskom powoływane są międzynarodowe organizacje, których celem jest kierowanie polityką edukacyjną w skali globalnej (s. 89).

W odniesieniu do edukacji wyższej i badań naukowych wypracowywane są strategiczne dokumenty, wytyczające ścieżki rozwoju w tej sferze życia kulturowego. W europejskiej przestrzeni kulturowo-cywilizacyjnej nośne są szczególnie dwa dokumenty: *Strategia Lizbońska* z 2000 r. oraz *Strategia Europa 2020* z 2010 r. Wskazuje się w nich na kształtowanie świadomości, że wiedza i wykształcenie są kluczowy-

mi elementami dalszego rozwoju cywilizacyjnego.

Istotne miejsce w analizie zajmuje rodzina. Przypomina się tu, że dyskusje nad polityką społeczną, w tym rodzinną zapoczątkowano w latach 40. XX w. Wówczas użyto sformułowania polityka rodzinna. Powstało wiele jej definicji. W wykładzie dostarcza się usystematyzowanej wiedzy o jej modelach: amerykańskim, azjatyckim, europejskim, skandynawskim, południowo-europejskim, śródziemnomorskim, centralno-europejskim, liberalnym, postsocjalistycznym.

Charakteryzując problem starzenia się społeczeństwa zauważa się, że określenie „starzenie się” można odnieść do jednostki – traktować jako nieunikniony etap ludzkiego życia, z konsekwencjami biologicznymi, psychologicznymi, społecznymi, a w tym socjalnymi. Starość, mimo że jest naturalna, to jednak jest w społeczeństwie jakby „odrzucona” czy odsuwana na plan dalszy. Wszecchobecny „kult młodości” sprawił, że często kojarzy się ją z obawami (chorobami, niedołężnością, utratą samodzielności, uzależnieniem od innych ludzi (s. 153).

W analizie poznawczej przedmiotem istotnej uwagi są więzi sąsiedzkie, charakteryzujące jeden z aspektów codziennego życia jednostek w społeczności globalnej. Podkreśla się, że współcześnie występujące powiązania są bardziej złożone niż powszechnie sądzono (s. 170). Sąsiedztwo ma wiele form, aczkolwiek czynnikami powodującymi osłabienie stosunków sąsiedzkich jest oddzielenie miejsca zamieszkania od miejsca pracy. Zmniejsza to radykalnie sfery wspólnych spraw, które mają integrować mieszkańców. Znacząco wpływa na ilość wolnego czasu, jaki jednostki mają poświęcać na kontakty z sąsiadami.

Odnosząc się do kwestii regionalnych podkreśla się, że jednym z negatywnych zjawisk niedostrzegania problemów lokalnych czy regionalnych jako kwestii „resztowych” towarzyszących globalizacji (s. 196).

Wyczerpująco prezentuje się problem europeizacji polskiej polityki społecznej na tle różnorodnych potrzeb obywateli (welfare system). Podobnie ukazuje się uwarunkowania bezpieczeństwa społecznego w warunkach ograniczenia funkcji socjalnych państwa w Europie. Usystematyzowanej faktograficznie, eksplanacyjnie

i predyktywne zmiany społeczne z perspektywy członkostwa w Unii Europejskiej.

W rozpoznawaniu europeizacji dostarcza się uporządkowanej wiedzy o takich zjawiskach, jak efekt procesu „w dół”, efekt procesu „w górę”, na zewnątrz „od extra”. W procesie integracji europejskiej zauważa się, że czynniki o charakterze kulturowo-obyczajowym wpływają na przebieg i efekty negocjacji; dostarcza się o nich usystematyzowanej wiedzy. Negocjacje wielostronne są jedną ze szczególnych form dialogu społecznego, podczas których pomiędzy partnerami społecznymi następuje szeroka konsultacja i wymiana informacji dotyczących sektora społecznego. Celem Unii Europejskiej jest wzmacnianie dialogu społecznego.

Czytelnie w prezentacji problemu wskazuje się rynek pracy w Unii Europejskiej, kwestie migracyjne na przykładzie Holandii, politykę rodzinną ujawnianą w partiach politycznych w Niemczech, instytucjonalną pomoc dla dzieci w Polsce (co zegzemplifikowano rzeczywistością placówki Dom Dziecka w Gdyni).

Wskazuje się w sytuacji przemian globalnych jako prawidłowość rozwoju dziejowego ujawnia się podstawowe pytania, a w tym jak prowadzić politykę społeczną, jak przeciwdziałać starzeniu się społeczeństwa, zwiększaniu dzietności wśród kobiet i utrzymać względnie korzystną strukturę demograficzną.

Wskazuje się, że w polityce społecznej wyznacza się ważne miejsce organizacjom pozarządowym, od których oczekuje się, że oprócz odgrywania większej roli w bezpośrednim udzielaniu wsparcia, będzie także wzrastać ich znaczenie jako pracodawców (lub przynajmniej podmiotów wprowadzających na rynek pracy. Ukierunkowana polityka społeczna coraz większą wagę przywiązuje do ekonomii politycznej. Przy użyciu instrumentów ekonomicznych starają się przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu i sprzyjać rozwojowi społeczności. Najważniejsza jest zasada prymatu działania na rzecz ludzi nad maksymalizacją zysku. Wypracowanie zysku nie jest ich nadrzędnym celem, ponieważ bardziej liczy się tworzenie określonych wartości. Zysk, co prawda jest pożądanym, jest jednak niejako efektem wtórnym i może zostać użyty dla realizacji celów społecznych (np. przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu).

Przypomina się, że w latach 80. XX w. w państwach europejskich wprowadzono w życie założenia elastyczności na rynku pracy, co miało doprowadzić do zmniejszenia kosztów prowadzenia działalności gospodarczej. Ubocznymi skutkami tego programu było systematyczne zwiększanie się poczucie braku bezpieczeństwa ekonomicznego. Wśród pracowników, wzrost nierówności płacowych w sektorze przedsiębiorstw i wreszcie pojawienie się przekonania, względnie nowego fenomenu, którego odrębny klasowy charakter i status wyznacza jego miejsce między *salariatem* a *proletariatem* (s. 363). W procesie współczesnych przemian cywilizacyjnych ujawnia się stałe zagrożenia biedą i wykluczeniem społecznym, wynikającym z braku bezpieczeństwa materialnego. W tej sytuacji tworzą się nowe kategorie ludzi: *prekariatu* i *salariatu* (uzależnionej od pomocy społecznej).

W refleksji uogólniającej należy wyrazić przekonanie, że zaprezentowana książka, zawarte w niej studia i opracowania są oryginalnymi ustaleniami badawczymi. Ich wartość zawiera się przede wszystkim w:

1. ukazaniu współczesnych tendencji przemian kulturowo-cywilizacyjnych;
2. określaniu przemian w polityce społecznej, generowanych przez Unię Europejską,
3. wskazaniu nowych zjawisk ujawniających się w życiu zbiorowym, określanym mianem społecznych;
4. ukazaniu zjawisk określanym mianem zagrożenia cywilizacyjnych w życiu kulturowym, a zwłaszcza społecznym;
5. ukazanie nowych zjawisk społecznych życia kulturowego, jak i zagrożeń w jego rozwoju na tle porównawczym; wskazanie różnorodności modeli ich ujawniania się.

Andrzej Chodubski

Między historią, politologią a medioznawstwem. Wybór problemów, red. Tadeusz Wallas, Wydawnictwo Naukowe WNP i D UAM, Poznań 2010, ss. 374.

Z czynów i imienia wyraźnie postrzegana jest w rozwoju polskiej humanistyki Profesor Bogumiła Irena Kosmanowa. Wnosi Ona oryginalny